

Dacapo – Johanne Luise Heiberg og rollen som Julie

i Shakespeares Romeo og Julie

'Den betydeligste opgave, der er sat en skuespillerinde, som forholder sig til den ide: kvindelig ungdommelighed, i dennes mest lyriske potensation, er vistnok Julie i Shakespeares Romeo og Julie'

'En skuespillerinde, der gennem 14 år har været en stadig genstand for beundring. Man har jo nu så ofte set hende, og sovet på den beundring; man ved jo, at hun bliver i landet'

Indledende note. Johanne Luise Heiberg (1812-1890), en af samtidens førende skuespillerinder, fik efternavnet Heiberg da hun i 1831, nitten år gammel, i Slangstrup kirke, giftede sig med den lidt over tyve år ældre forfatter og kritiker Johan Ludvig Heiberg (1791-1860).

Før ægteskabet med Johan Ludvig Heiberg hed hun Johanne Luise Pätges, og som blot elleve årig debuterede hun, med succes, på de skrå brædder i en af hovedrollerne i Vincenzo Galeottis (1733-1816) ballet *Bjergbøndernes Børn* (1802).

Hendes debut som skuespiller fandt sted den 14. maj 1823, og var i en drengerolle, nemlig som drengen Giovanni, søn af renæssancemaleren Antonio Allegri da Correggio (1489-1534), spillet af Nicolai Peter Nielsen (1795-1860), i Adam Gottlob Oehlenschlägers (1779-1850) tragedie *Correggio* (1811). Frem til efteråret 1825 spillede hun rollen som drengen Giovanni fem gange.

Nicolai Peter Nielsen så hendes potentiale, og han fik hende til, året efter, på tysk, at læse digtet *Lob der Kleinen*, af den østrigske digter Ignaz Franz Castelli (1781-1862), et i samtidens kendt digt, som for eksempel også H.C. Andersen omtaler i romanen *Kun en Spillemand* (1837).

En af dem der overværede oplæsningen af digtet *Lob der Kleinen*, var skuespilleren Jørgen Peter Frydendahl (1766-1836), der blev så begejstret, at han på stedet hyrede hende til, den følgende måned, at læse Poul Møllers dialog *Hans og Trine*, fra *Scener i Rosenborg Slotshave* (o. 1821), samme med Christen Niemann Rosenkilde (1786-1861). Oplæsningen fik et stormende bifald.

En opmærksom tilskuer til denne oplæsning af Poul Møllers dialog om Hans og Trine var Johan Ludvig Heiberg, der blev så betaget af hende, at han straks gik hjem og begyndte arbejdet med vaudevillen *Aprilsnarrene eller Intriguen i Skolen* (1826), hvor rollen som den unge pige Trine Rar blev skrevet med hende i tankerne. Hun spillede Trine Rar første gang den 22. April 1826, og hendes tolkning af denne, en ungpigerolle, havde en naturlighed og ynde, der betog alle.

Fra da af kom hun ind i en rivende udvikling, med en stadig stigende publikumsinteresse. Efterfølgende skrev ikke kun Johan Ludvig Heiberg en lang række roller bestemt for hende, som for eksempel *Et Æventyr i Rosenborg Have* (1827) og *De Uadskillelige* (1827), men også Henrik Hertz (1798-1870) skrev roller til hende, for eksempel Julie i lystspillet *Flyttedagen* (1828), Johanne i vaudevillen *Kjærlighed og Politi* (1827), og den blinde pige Jolanthe i det lyriske drama *Kong Renés Datter* (1844). Herudover spillede hun tillige med i en række skuespil af den franske dramatiske Eugène Scribes (1791-1861), blandt andet havde hun rollen som Emmeline i lystspillet *Den første Kærlighed (Les Premières Amours ou Les Souvenirs d'enfance)*, 1825), et skuespil som Kierkegaard har overværet, både herhjemme og formentlig også i Berlin, og som han, se andetsteds her i bogen, har skrevet om.

Johanne Luise Heiberg var kun en og halvtreds år gammel, da hun besluttede at stoppe som skuespiller. Uden afskedsforestilling. Hun kunne se tilbage på et omfattende antal roller; i perioden 1826-1864 spillede hun omkring 275 roller, heriblandt – udover Holberg-roller – rollen som Julie i Shakespeares *Romeo og Julie (Romeo and Juliet)*, ca. 1595), som hun spillede i to omgange. Hun forlod dog ikke helt teatret, idet hun i perioden 1867-74 virkede som instruktør.

William Shakespeares (1564-1616) tragedie *Romeo og Julie* foregår i Italien. Den handler om et ungt par, der ikke må få hinanden, fordi de tilhører hver deres rivaliserende adelsslægter, og som begge begår selvmord.

I Danmark blev denne romantiske tragedie opført første gang tirsdag den 2. september 1828, med den da 15 årige Johanne Luise Pätges i rollen som Julie, og den 33 årige Nicolai Peter Nielsen (1795-1860) i rollen som Romeo. Opførelsen blev en bragende succes. Både publikum og kritikerne var begejstrede. Over en to årig periode, frem til oktober 1830, spillede Johanne Luise Pätges rollen som Julie seks gange.

Da *Romeo og Julie* femten år efter, i 1845, skulle opføres igen, var det i første omgang med den 16 årige Emma Meier (1829-1890) i rollen som Julie, og den 25 årige Michael Rosing Wiehe (1820-1864) i rollen som Romeo. Et aldersmæssige mere lige par, end ved førsteopførelsen af tragedien i 1828, men samspillet fungerede ikke. Emma Meier havde ellers, fra hun var 12-13 år gammel, været privatelev hos Johanne Luise Heiberg, der havde indstuderet hende i rollen som Julie. Vellykket var Emma Mei-

ers tolkning af rollen ikke. Efter syv opførelser i sæsonen 1845-1846, måtte Emma Meier opgive at spille den krævende rolle.

Lørdag den 23. januar 1847 var den da 34 årige Johanne Luise Heiberg tilbage i rollen som Julie. Over for sig havde hun førnævnte Michael Rosing Wiehe i rollen som Romeo. Han var nu 27 år gammel. De var, trods aldersforskellen, samtidens mest sammenspillede elskerpar i lang række borgerlige komedier, og romantiske skuespil, som for eksempel Henrik Hertz (1797-1870) ovenfor nævnte lyriske drama *Kong Renés Datter* (1844) hvor Johanne Luise Heiberg som nævnt spillede den blinde Jolanthe, og Michael Rosing Wiehe spillede grev Tristan.

I sine erindringer, *Et liv genoplevet i Erindringen* (udgivet posthumt 1891-1892), skriver Johanne Luise Heiberg, at hun, som forberedelse til rollen som Julie, læste den tyske filosof og kritiker Heinrich Theodor Rötchers (1803-1871) tanker om rollen. Hun havde, som hun skriver, nemlig behov for at sætte sig dybere ind i rollen, for da hun spillede den første gang, havde hun det ligesom et barn, der synger en sang, uden at kende til sangens noder. Dengang var hun, som hun skriver, ledet af sit kunstneriske instinkt, men uden indsigt i rollens dybere væsen.

Premieren på *Romeo og Julie*, lørdag den 23. januar 1847, blev uventet dramatisk. I begyndelsen af tredje akt, hvor budskabet om Tybalts død, og Romeos forsvinden, sætter Julie i en stærk sindsbevægelse, opdager Johanne Luise Heiberg, at der siver røg op mellem gulvbrædder under hende. Hun fortsætter imidlertid frem til scenskiftet til Lorenzos celle. Lugten af røg havde nu bredt sig til salen, og det skabte uro blandt publikum. Opførelsen blev afbrudt. Det viste sig, at der var ild i en bjælke i teateret kælder. Branden blev hurtig slukket, og stykket genoptaget. Fra Johanne Luise Heibergs erindringer ved vi, at denne aften var en af hendes værste aftner overhoved på teatret.

Vi ved ikke om Kierkegaard var i teatret netop den aften, men han har uden tvivl set Johanne Luise Heiberg en, eller måske flere, af de efterfølgende ni gange, hvor hun, frem til foråret 1852, spillede rollen som Julie.

Den syvende august 1851 sendte Kierkegaard sin bog *Om min Forfatter-Virksomhed* (1851) til Johannes Luise Heiberg, ledsaget af et brev hvori han skriver, at der i bogen er en kort omtale af hans essay om hende i rollen som Julie, og at han håber, at hun vil finde essayet interessant.

Vi ved ikke om Johanne Luise Heiberg svarede Kierkegaard, men vi ved, fra hendes erindringer, at hun læste essayet da det blev trykt i avisen *Fædrelandet* i 1848, og at hun genlæse det, da Kierkegaard sendte brevet til hende. Johanne Luise Heiberg beundrede Kierkegaard for hans evne til, uden selv at være skuespiller, at kunne skrive så indfølelse om det at være skuespiller.

Som nævnt har Kierkegaard formentlig set *Romeo og Julie* på Det kongelige Teater op til flere gange. Kierkegaard kan tillige meget vel have set tragedien, opført på tysk, i vinteren 1841-1842, under hans første (ud af i alt fire) ophold i Berlin, hvor den blev opført på Königliches Schauspielhaus den 8. januar og den 14. februar. Der er dog intet i hans

haus den 8. januar og den 14. februar. Der er dog intet i hans breve og notater fra Berlin, der kan bekræfte, at han har overværet en tysk opførelse af tragedien.

Kierkegaards essay om Johannes Luise Heiberg, og rollen som Julie i Shakespeares *Romeo og Julie*, blev skrevet i 1847, og året efter, med titlen *Krisen og en krise i en skuespillerindes Liv*, trykt i avisen *Fædrelandet* 24.-27. juli 1848 (nr. 188-191).